

International Federation of Library Associations and Institutions

Stanovisko IFLA k autorským právam v digitálnom prostredí

© **Copyright:** International Federation of Library Associations and Institutions, 2000
Povolenie IFLA pre: Spolok slovenských knihovníkov – Slovak Librarians Association
Preklad: Ing. Silvia Stasselová, 2008
Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.

August 2000

Medzinárodná federácia knižničných asociácií a inštitúcií (IFLA) je nevládnou organizáciou (NGO), ktorá pôsobí za účelom podpory a koordinácie výskumu a bádania a za účelom šírenia informácií o všetkých aspektoch knižničnej a informačnej práce na celom svete, organizovaním stretnutí a školení v tejto oblasti.

V medzinárodnej diskusii o autorskom práve IFLA zastupuje záujmy svetových knižníc a ich používateľov. Právny rámec autorského práva vplyva na väčšinu toho, čo knižnice robia. Vplyva na služby, ktoré môžu knižnice poskytovať svojim používateľom a na podmienky, za ktorých môžu knižnice slúžiť ako usmerňujúci činiteľ, ujať sa efektívneho spôsobu archivovania alebo aktivít pre uchovávanie. Práve z týchto dôvodov sa IFLA zúčastňuje na medzinárodnej diskusii o autorskom práve.

Vyvážené autorské práva sú pre každého

Knihovníci a informační profesionáli uznávajú a sú odhodlaní podporovať potreby svojich používateľov za účelom zabezpečenia prístupu k autorsky chráneným dielam k informáciám a myšlienkam, ktoré obsahujú. Taktiež rešpektujú potreby autorov a držiteľov autorských práv získať reálnu ekonomickú návratnosť ich duševného vlastníctva. Efektívny prístup je nevyhnutný pre dosiahnutie cieľov autorských práv. IFLA podporuje vyvážený autorský zákon, ktorý by podporil rozvoj spoločnosti, ako celku, zárukou silnej a efektívnej ochrany záujmov držiteľov práv a rozumného prístupu, za účelom podpory kreativity, inovácií, výskumu, vzdelávania a učenia.

IFLA podporuje účinné presadzovanie autorských práv a uznáva, že knihovníci zohrávajú rozhodujúcu úlohu pri kontrole, rovnako ako pri uľahčovaní prístupu do narastajúceho množstva miestnych a vzdialených elektronických informačných zdrojov. Knihovníci a informační profesionáli presadzujú dodržiavanie autorských práv a aktívne chránia autorsky chránené diela pred pirátstvom, neoprávneným použitím a neautorizovaným využívaním v tlačenej podobe aj v digitálnom prostredí. Knižnice už dávno potvrdili, že zohrávajú úlohu pri informovaní a vzdelávaní používateľov o význame autorského práva a pri podpore jeho dodržiavania.

Na druhej strane IFLA tvrdí, že prílišná ochrana autorských práv by mohla ohroziť demokratické tradície a vplyvať na princípy sociálnej spravodlivosti bezdôvodne zamedzujúcim prístupom k informáciám a znalostiam. Ak je ochrana autorských práv príliš silná, súťaživosť a inovácie sú obmedzené a kreativita je potlačená.

V digitálnom prostredí

Informácie sú v čoraz väčšej miere produkované v digitálnom formáte. Nové komunikačné technológie prinášajú nevidané možnosti ako zabezpečiť prístup k informáciám a technológie majú potenciál zlepšiť komunikáciu a prístup pre tých, ktorí sú znevýhodnení vzdialenosťou, alebo ekonomickými okolnosťami. Avšak, dnes už vieme, že technológie majú tiež potenciál ďalej rozdeľovať spoločnosť na tých, ktorí informácie majú a tých, ktorí informácie nemajú. Ak by nebol dodržiavaný rozumný prístup k autorsky chráneným dielam v digitálnom prostredí, bude postavená ďalšia bariéra, ktorá znemožní prístup tým, ktorí si nemôžu dovoliť platiť.

Knižnice budú aj naďalej zohrávať významnú rolu v zabezpečení prístupu pre všetkých v informačnej spoločnosti. Riadne fungujúce národné a medzinárodné siete knižníc a informačných služieb sú rozhodujúce pre zabezpečenie prístupu k informáciám. V tradičnom chápaní, knižnice boli schopné poskytnúť primeraný prístup k zakúpeným výtlačkom autorsky chránených diel v ich fondoch. Avšak, ak sa v budúcnosti celý prístup a poskytovanie informácií používateľom v digitálnom formáte stane predmetom platenia, schopnosť knižníc poskytovať prístup pre svojich používateľov bude prísne obmedzená. S cieľom zachovania rovnováhy medzi záujmami držiteľov práv a používateľmi, IFLA vypracovala nasledovné vyhlásenie o zásadách.

Digitálne nie je rozdielne

Bernská dohoda umožňuje členom Bernskej únie udeľovať výnimky v osobitných prípadoch, ktoré nie sú v rozpore s obvyklým využívaním diela a neprimerane nepoškodzujú oprávnené záujmy autora.

V roku 1996 prijali členovia Svetovej organizácie duševného vlastníctva dve zmluvy na aktualizáciu autorského práva v digitálnom prostredí. Potvrdením, že existujúce výnimky a obmedzenia môžu byť prevedené a rozšírené pre digitálne prostredie, krajiny Svetovej organizácie duševného vlastníctva odmietli tvrdenie, že "digitálne je rozdielne". Zmluvné strany sú oprávnené previesť a rozširovať takéto obmedzenia v digitálnom prostredí a vytvoriť nové výnimky, kde je to vhodné.

IFLA zastáva názor, že pokiaľ nebudú knižniciam a občanom udeľované výnimky, ktoré umožňujú prístup a použitie bez poplatkov na účely, ktoré sú vo verejnom záujme a v súlade s prijateľnou činnosťou, akou je vzdelávanie a výskum, existuje nebezpečenstvo, že len tí, ktorí si môžu dovoliť platiť, budú môcť využívať výhody Informačnej spoločnosti. Toto povedie k ešte väčšej priepasti medzi informačne bohatými a informačne chudobnými. Okrem toho, v autorských zákonoch by nemala existovať žiadna diskriminácia zrakovo, sluchovo, alebo inak postihnutých ľudí. Preformátovanie materiálov, aby boli dostupné, by nemalo byť považované za porušenie autorských práv, a malo by byť považované za prijateľný prístup.

1. V národných právnych predpisoch o autorskom práve by mali byť výnimky z autorského práva a s ním súvisiacich práv, ktoré sú povolené Bernskou zmluvou a schválené zmluvami Svetovej organizácie duševného vlastníctva, v prípade potreby upravené tak, aby zabezpečili, že povolené využitie sa vzťahuje rovnako na informácie v elektronickom formáte ako na informácie v tlačenej formáte.
2. Pre kopírovanie nad rámec týchto ustanovení by mali existovať administratívne jednoduché platobné schémy.
3. Dočasné alebo technické kópie, ktoré súvisia s používaním autorsky chránených materiálov by mali byť vyňaté z rámca reprodukčného práva.
4. V prípade diel v digitálnom formáte by mali byť všetci používatelia knižnice, bez vzniknutých poplatkov, schopní:
  - prehliadať verejne dostupné autorsky chránené materiály;
  - čítať, počúvať, alebo prezerať - súkromne, na mieste, alebo vzdialene, autorsky chránené materiály, verejne dostupné na trhu;
  - kopírovať, alebo dať si skopírovať knižničnými alebo informačnými pracovníkmi, prijateľnú časť autorsky chráneného digitálneho diela pre osobné, vzdelávacie, alebo výskumné použitie.

Zdieľanie informačných zdrojov

Zdieľanie zdrojov zohráva významnú rolu v oblasti vzdelávania, demokracie, ekonomického rastu, zdravotníctva, prosperity a osobného rozvoja. Uľahčuje prístup k širokému spektru informácií, ktoré by inak neboli k dispozícii pre používateľov, knižnice, alebo krajiny, ktoré ich žiadajú. Zdieľanie zdrojov nie je mechanizmom na zníženie nákladov, ale na rozšírenie dostupnosti pre tých, ktorí z ekonomických, technických alebo sociálnych dôvodov nemôžu mať priamy prístup k informáciám.

- Poskytnutie prístupu k digitálnej forme autorsky chráneného diela pre legitímny účel, akým je výskum alebo štúdium, by malo byť stanovené zákonom v rámci autorského zákona.

Vypožičiavanie

Nekomerčné verejné vypožičiavanie nie je činnosťou, ktorá by bola tradične regulovaná autorským zákonom. Verejné vypožičiavanie je základom kultúry a vzdelávania. Malo by byť dostupné pre všetkých. Informácie vo všetkých formátoch sú a budú súčasťou fondu výpožičiek. Na druhej strane, vypožičiavanie pomáha pri marketingu komerčných balíkov informácií a podporuje predaj. Knižnice sú v skutočnosti katalyzátormi predaja informácií vo všetkých formátoch. Preto akékoľvek právne alebo zmluvné limity, vo vzťahu k vypožičiavaniu, by boli v neprospech držiteľov práv ako aj samotných knižníc.

- Vypožičiavanie publikovaných fyzických formátov digitálnych materiálov knižnicami (napríklad CD-ROM), by nemalo byť obmedzené právnymi predpismi.
- Zmluvné ustanovenia, napríklad v rámci licenčných zmlúv, by nemali anulovať primerané vypožičiavanie elektronických zdrojov knižničnými a informačnými pracovníkmi.

Ochrana a uchovávanie

Knižnice zhromažďujú a uchovávajú informácie. V skutočnosti, zodpovednosť za uchovávanie informácií a kultúry sa vzťahuje na knižničnú a informačnú profesiu. Autorský zákon by nemal brániť knižniciam spoliehať sa na nové technológie, aby zlepšili konzervačné postupy.

- Legislatíva by mala umožniť knižniciam a archívom, aby prekonvertovali autorsky chránené materiály do digitálneho formátu za účelmi, spojenými s ochranou a uchovávaním.
- Legislatíva by mala tiež umožniť legálne zálohovanie elektronických médií.

Zmluvy a systémy ochrany proti kopírovaniu

Ochrana autorských práv by mala podporovať, aby sa nevytvárali zábrany využívania a kreativity. Autorské právo by nemalo dať držiteľom práv právomoci, aby mohli využívať technologické, alebo zmluvné opatrenia na anulovanie výnimiek a obmedzení v autorských právach a narušiť tak rovnováhu, stanovenú v medzinárodných a vnútroštátnych predpisoch o autorskom práve. Licenčné zmluvy by mali dopĺňať

legislatívu autorských práv, nie ju nahrádzať. Prístup k informáciám, viac ako kontrola informácií, zvyšuje ich využitie. Reálne štúdie dokázali, že príliš veľká kontrola vo forme technologickej ochrany, je kontraproduktívna. Obchádzanie technologických opatrení pre činnosti, ktoré neporušujú autorské práva, by mali byť povolené.

- Národné právne predpisy o autorskom práve by mali vyhlásiť za neplatné akékoľvek licenčné podmienky, ktoré obmedzujú alebo anulujú výnimky a obmedzenia, obsiahnuté v autorskom zákone a tie, pri ktorých je licencia stanovená jednostranne držiteľom práv, bez možnosti vyjednávania o licenčných podmienkach zo strany používateľa.
- Národné autorské zákony by mali byť zamerané na zabezpečenie rovnováhy medzi právami vlastníkov autorských práv, na ochranu ich záujmov technickými prostriedkami a právami používateľov, aby mohli obchádzať tieto opatrenia za legálnym účelom, neporušujúcim autorské práva.

Zodpovednosť za porušenie autorských práv

Hoci knižnice ako sprostredkovatelia zohrávajú dôležitú úlohu pri zabezpečovaní súladu s autorským zákonom, hlavná zodpovednosť by mala spočívať na tom, kto sa dopustil jeho porušenia.

- Autorský zákon by mal formulovať jasné obmedzenia pri zodpovednosti tretích strán v prípadoch, keby dodržanie nemôže byť prakticky alebo primerane uplatnené.

Zhrnutie zásad

V záujme zachovania rovnováhy medzi záujmami držiteľov práv a používateľmi, IFLA vypracovala nasledovné znenie zásad:

1. V národných právnych predpisoch o autorskom práve by mali byť výnimky z autorského práva a s ním súvisiacich práv, ktoré sú povolené Bernskou zmluvou a schválené zmluvami Svetovej organizácie duševného vlastníctva, v prípade potreby upravené tak, aby zabezpečili, že povolené využitie sa vzťahuje rovnako na informácie v elektronickom formáte, ako na informácie v tlačenej formáte.
2. Pre kopírovanie nad rámec týchto ustanovení by mali existovať administratívne jednoduché platobné schémy.
3. Dočasné, alebo technické kópie, ktoré súvisia s používaním autorsky chránených materiálov, by mali byť vyňaté z rámca reprodukčného práva.
4. V prípade diel v digitálnom formáte by mali byť všetci používatelia knižnice, bez vzniknutých poplatkov, schopní:
  - prehliadať verejne dostupné autorsky chránené materiály;
  - čítať, počúvať, alebo prezerať - súkromne, na mieste, alebo vzdialene, autorsky chránené materiály, verejne dostupné na trhu;
  - kopírovať, alebo dať si skopírovať knižničnými alebo informačnými pracovníkmi, prijateľnú časť autorsky chráneného digitálneho diela pre osobné, vzdelávacie, alebo výskumné použitie.

5. Poskytnutie prístupu k digitálnej forme autorsky chráneného diela pre legitímny účel, akým je výskum alebo štúdium, by malo byť stanovené zákonom v rámci autorského zákona.
6. Vypožičiavanie publikovaných fyzických formátov digitálnych materiálov knižnicami (napríklad CD-ROM), by nemalo byť obmedzené právnymi predpismi.
7. Zmluvné ustanovenia, napríklad v rámci licenčných zmlúv, by nemali anulovať primerané vypožičiavanie elektronických zdrojov knižničnými a informačnými pracovníkmi.
8. Legislatíva by mala umožniť knižniciam a archívom, aby prekonvertovali autorsky chránené materiály do digitálneho formátu za účelmi, spojenými s ochranou a uchovávaním.
9. Legislatíva by mala tiež umožniť legálne zálohovanie elektronických médií.
10. Národné právne predpisy o autorskom práve by mali vyhlásiť za neplatné akékoľvek licenčné podmienky, ktoré obmedzujú alebo anulujú výnimky a obmedzenia, obsiahnuté v autorskom zákone a tie, pri ktorých je licencia stanovená jednostranne držiteľom práv, bez možnosti vyjednávania o licenčných podmienkach zo strany používateľa.
11. Národné autorské zákony by mali byť zamerané na zabezpečenie rovnováhy medzi právami vlastníkov autorských práv, na ochranu ich záujmov technickými prostriedkami a právami používateľov, aby mohli obchádzať tieto opatrenia za legálnym účelom, neporušujúcim autorské práva.
12. Autorský zákon by mal formulovať jasné obmedzenia pri zodpovednosti tretích strán, v prípadoch, keby dodržanie nemôže byť prakticky alebo primerane uplatnené.

***Schválené Správnou radou IFLA
August 2000***